

BLOGI

Sisällissotaa seurasi vuosien maksuvälinekaaos

Historia | 31.01.2018 | Vappu Ikonen

KIRJOITTAJA



Vappu Ikonen
Historiantutkija

Itsenäistymisen aiheuttama riemu vaihtui tammikuussa 1918 levottomuuteen yhä syvenevän yhteiskunnallisen jakautumisen tähden. Eräs suurimpia ongelmia oli laillisen järjestysvallan puute. Maassa oli kyllä aseellisia ryhmiä liiankin kanssa, mutta ei vahvaa ja kaikkien tunnustamaa esivaltaa. Sekä suojeluskunnat että työväenkaartit olivat alkaneet järjestäytyä ja aseistautua viimeistään vuoden 1917 marraskuun suurlakon aikoihin.

Tammikuun 1918 aikana molemmat puolet tekivät siirtoja, joilla pyrittiin saamaan valta omiin käsiin. Myös taisteluja ja väkivaltaisuuksia esiintyi yhä enemmän. Sisällissodan katsotaan alkaneen 27.–28.1.1918, kun punaiset joukot lähtivät liikkeelle ja samaan aikaan valkoiset alkoivat riisua venäläisiä joukkoja aseista.

Tilanne kärjistyi myös Suomen Pankin pankkivaltuusmiesten kokouksissa tammi-helmikuun vaihteessa. Pankkivaltuustossa oli vuonna 1916 valitun eduskunnan peruja sosialistinen enemmistö, jota käyttäen kansanvaltuuskunta toivoi saavansa pankin haltuunsa laillisia muotoja noudattaen. Johtokunta ja vakituiset virkamiehet kuitenkin kieltäytyivät yhteistyöstä.

Noin viikon kestäneitten tuloksettomien kokousten jälkeen pankkivaltuuston puheenjohtaja Edvard Gylling ja pankkivaltuuston sosialistiset jäsenet luopuivat suostuttelutaktiikasta. 8.2. pankille valittiin uusi, kansanvaltuuskunnalle uskollinen johtokunta, jonka puheenjohtajaksi tuli päätoimittaja, kansanedustaja Anton Huotari. Myös suurin osa muusta henkilökunnasta korvattiin uusin voimin. Sodan alkupäivinä kansanvaltuuskunta otti haltuunsa myös kuusi eteläisessä Suomessa sijainnutta pankin haarakonttoria sekä Pietarin konttorin.

Pankin pääkonttorin haltuunoton yhteydessä kansanvaltuuskunta sai haltuunsa noin 160 miljoonan markan arvosta seteleitä, jotka se käytti menojensa rahoittamiseen.

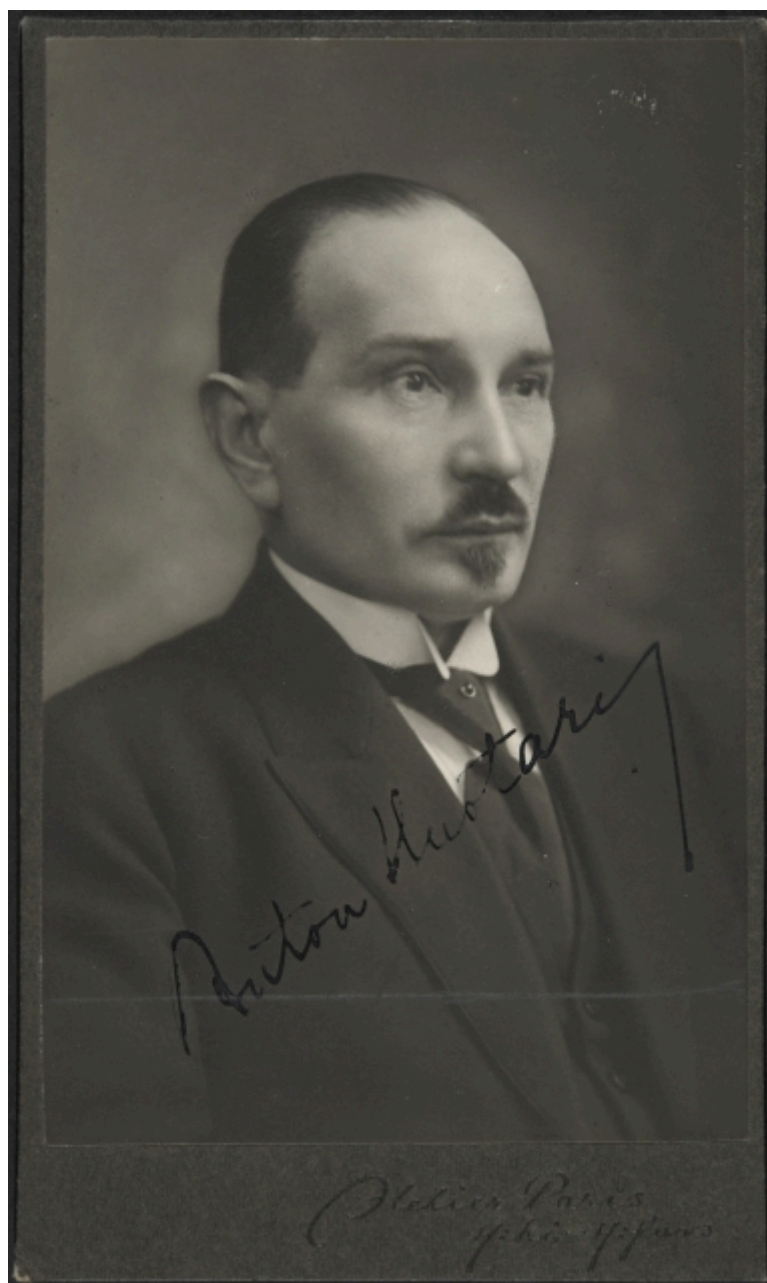
Kansanvaltuuskunta valtasi myös setelipainon ja alkoi painaa uutta rahaa. Toisaalta Vaasaan vetäytynyt senaatti ja sen hallitsemalla alueella toimivat pankit kehittivät valkoiselle puolelle korvaavia maksuvälineitä. Sodan jälkeen punaisten painamat setelit julistettiin laittomiksi ja setelipaino laski nopeasti liikkeeseen useita korvaavia setelisarjoja. Sisällissodasta aiheutunut maksuvälinekaos vaikutti useita vuosia sodan jälkeen.

Suomen Pankin rahamuseossa avatussa "Suomen Pankki 1918" -näyttelyssä perehdytään keskuspankin toimintaan sisällissodan aikana. Näyttely kuvaa monipuolisesti, miten sota vaikutti Suomen rahatalouteen, seteleihin ja muihin maksuvälineisiin.

Sisällissodan aikaiseen finanssihallintoon voi tutustua [asiakirjoista](#) ajalta, jolloin pankki oli Kansanvaltuuskunnan hallinnassa. Lisätietoja sisällissodan vaikutuksista Suomen setelistöön saa Antti Heinosen teoksesta [Sodan ja rauhan rahat](#).



Pankkivaltuusmiesten sosialidemokraattinen puheenjohtaja Edvard Gylling. Työväenmuseo Werstas.



Kansanvaltuuskunnan aikaisen Suomen Pankin johtokunnan puheenjohtaja Anton Huotari.
Museovirasto.

Suomen Pankki.

**Otettu Kansanvaltuuskunnan
raha aslain osaston haltuun.
— Niskoittelevat virkamiehet
eroitettu toimistaan.**

Suomen Pankin johtokunta on vastoin eduskunnan asettaman pankkivaltuuskunnan päätöstä kieltäytynyt avaamasta pankkia yleisölle. Vieläpä ovat johtajat piiloutuneetkin, joten ei heitä ole voitu tavata. Tämän vuoksi otti Kansanvaltuuskunnan raha-asiaain osasto eilen Suomen Pankin pääkonttorin haltuunsa ja toimitti kassojen inventeerauksen. Tänään avataan pankki yleisölle ilmoitettujen saatavien suorittamista varten.

Suomen Pankin niskoittelevat virkamiehet on eroitettu toimistaan.

Kansan Lehti 2.2.1918.

Palmen. 6. II. 1918.

B.

En odottanut kutsumusta pankkivaltuusmiesten kokoukseen, sitten kun monta päivää peräkkäin kaikkia viranomaisia oli asevoimin estetty Suomen Pankkiin saapumasta, jonka lisäksi *on* saatu tietää, että murtautamalla *on* pyritty ja päästy pankin kassoihin sekä jätetty siinä säilyvät varat oikeudettomain henkilöjen haltuun. Tällaisten tapausten jälkeen valtuustolla ei tietenkään ole mitään mahdollisuutta Suomen Eduskunnan edessä vastata sille uskotun tehtävän suorittamisesta eikä valtuuston valvonnassa alaisista varoista. Ja kun kansan yleisillä vaaleilla laillisesti valittuja edustajia samaan aikaan on väkivalloin kohdeltu, vieläpä yksi heistä on tullut murhatuksi, muiden arvatenkin vain pakenemalla välttääksää samaa kohtaloa, ja päivä päivältä ilman Suomen Eduskunnan myötävaikutusta, vieläpä sen ennakoita siitä mitään tietämättä julaistaan määräyksiä, muka yleisinä lakeina noudatettaviksi, on tämä Suomen Eduskunnan sekä koko kansamme oikeuksia polkeva/vallankaappauspolitiikka, minkä vertaa lienee vaikea monen kansan aikakirjoista löytää. ~~2~~ Valtio-päiväin asettamien valiokuntain ja valtuustojen toiminnalle se muodostuu suorastaan voittamattomaksi esteeksi. Näissä oloissa en siis voi muuta kuin ilmoittaa pankkivaltuusmiesten pöytäkirjaan vastalauseeni niitä moninaisia ^{oikeuden} loukkauksia vastaan, joita on tehty, ja vaatia että Suomen laillisesti valittu Eduskunta asetetaan tilaisuuteen jälleen täysilukuisena sekä Suomen perustuslakien sille ja sen kaikille jäsenille takaaann turvallisuu den suojassa kokoontumaan sekä vapaasti päättämään muun muassa siitä, mikä Suomen Pankkiin nähden osottautuu kansalle ja isäntämaalle tarpeelliseksi.

Palmen

Pankkivaltuusmiesten porvarillisen jäsenen Ernst Palmenin sanelema puheenvuoro pankkivaltuusmiesten kokouksen 6.2.1918 pöytäkirjaan.

Asiasanat

1918, johtokunta, kansanvaltuuskunta, pankkivaltuusmiehet, sisällissota